

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев2 822/2023
11.12.2024. године
Београд

ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Мирјане Андријашевић, председника већа, Иване Рађеновић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници из радног односа тужиоца Универзитетског клиничког центра Ниш, кога заступа Државно правобранилаштво – Одељење у Нишу, против туженог АА из ..., чији је пуномоћник Радмила Вучковић, адвокат из ..., ради исплате, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж1 3748/22 од 16.11.2022. године, у седници одржаној 11.12.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ДЕЛИМИЧНО СЕ УСВАЈА ревизија туженог, **ПРЕИНАЧУЈЕ** пресуда Апелационог суда у Нишу Гж1 3748/22 од 16.11.2022. године у преиначујућем делу којим је одлучено о трошковима одвојеног живота, одбија као неоснована жалба тужиоца и потврђује пресуда Основног суда у Нишу П1 2802/20 од 14.09.2021. године у делу става другог изреке којим је одлучено о трошковима одвојеног живота.

У преосталом делу ревизија туженог изјављена против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж1 3748/22 од 16.11.2022. године у преиначујућем делу којим је одлучено о трошковима школовања, **ОДБИЈА СЕ** као неоснована.

Свака странка сноси своје трошкове поступка.

Образложење

Пресудом Основног суда у Нишу П1 2802/20 од 14.09.2021. године, ставом првим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев којим је тражено да се обавезе тужени да тужиоцу на име исплаћене накнаде плате исплати: за 2015. годину износ од 1.488.280,90 динара са каматом од 30.06.2016. године и за 2016. годину износ од 252.426,00 динара, са каматом од 30.03.2016. године. Ставом другим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев којим је тражено да се обавезе тужени да тужиоцу на име осталих трошкова стручног усавршавања исплати: за трошкове одвојеног живота за 2015. годину износ од 636.340,55 динара са каматом од 30.03.2016. године, за

трошкове одвојеног живота за 2016. годину износ од 120.834,73 динара са каматом од 30.03.2016. године и за трошкове школарине износ од 250.000,00 динара са каматом од 30.03.2016. године. Ставом трећим изреке, обавезан је тужилац да туженом на име трошкова парничног поступка исплати износ од 177.000,00 динара.

Пресудом Апелационог суда у Нишу Гж1 3748/22 од 16.11.2022. године, ставом првим изреке, потврђена је првостепена пресуда у ставу првом изреке и жалба тужиоца у том делу одбијена као неоснована. Ставом другим изреке, преиначена је првостепена пресуда у ставу другом изреке, тако што је обавезан тужени да тужиоцу на име осталих трошкова стручног усавршавања, исплати и то: за трошкове одвојеног живота за 2015. годину износ од 636.340,55 динара са каматом од 30.03.2016. године, за трошкове одвојеног живота за 2016. годину износ од 120.834,73 динара, са каматом од 30.03.2016. године и за трошкове школарине износ од 250.000,00 динара са каматом од 30.03.2016. године. Ставом трећим изреке, преиначена је првостепена пресуда у ставу трећем изреке, тако што је одбијен захтев туженог да се обавезе тужилац да му надокнади трошкове парничног поступка у износу од 177.000,00 динара. Ставом четвртим изреке, одлучено је да свака странка сноси своје трошкове парничног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену у преиначујућем делу (ставови други и трећи изреке), тужени је изјавио благовремену ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права, с тим што је предложио да се о ревизији одлучи и као о изузетно дозвољеној применом члана 404. Закона о парничном поступку.

Врховни суд је оценио да је ревизија дозвољена у смислу члана 403. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку – ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/2011 ... 10/23), због чега није било потребе да се разматра испуњеност услова из члана 404. ЗПП у погледу изузетне дозвољености изјављене ревизије

Испитујући побијану пресуду, у смислу члана 408. Закона о парничном поступку, Врховни суд је утврдио да је ревизија делимично основана.

У поступку доношења побијане пресуда није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, тужени је био у радном односу код тужиоца као доктор медицине специјалиста ..., са пуним радним временом. Одлуком директора тужиоца бр. 30179 од 15.10.2014. године (на коју је сагласност дало Министарство здравља решењем бр. 153-06-2232/2014-04 од 21.11.2014. године), туженом је одобрена ужа специјализација из ... у складу са Планом стручног и научног усавршавања радника Клиничког центра Ниш за 2014. годину. Решењем тужиоца бр. 631/12 од 15.01.2015. године одобрено је туженом плаћено одсуство са рада ради обављања ужег специјалистичког стажа на Институту за ... у Београду у периоду од 19.01.2015. године до 19.01.2016. године, уз накнаду путних трошкова на релацији Ниш-Београд и трошкова за одвојени живот. Дана 19.01.2015. године тужени је уписао ужу специјализацију (током које није био под надзором ментора). Након тога, странке

су закључиле уговор о уређивању међусобних права, обавеза и одговорности бр. 240774 од 01.06.2015. године (који по садржини одговара уговору о раду). Током школске 2015/2016. године тужени се налазио на ужој специјализацији у Београду, радећи на Клиници за ..., док му је породица живела у Нишу.

За време обављања уже специјализације туженог, тужилац је туженом извршио плаћања у укупном износу од 2.712.611,88 динара (које потражује тужбеним захтевом), и то на име: накнаде зараде за 2015. годину у износу од 1.488.280,90 динара и за 2016. годину у износу од 252.426,00 динара (укључујући и доприносе за обавезно социјално осигурање код надлежних фондова), накнаде за одвојени живот за 2015. годину у износу од 636.340,55 динара и за 2016. годину у износу од 120.834,73 динара, трошкова школарине за оба семестра у износу од 250.000,00 динара, а дана 24.03.2016. године (након обављене уже специјализације) и трошкове полагања испита. Пре него што је положио стручни испит, тужени се обратио тужиоцу захтевом од 30.03.2016. године за споразумни раскид уговора о раду (у договору са директором тужиоца), пошто је обавештен да тужилац тражи од њега повраћај уплаћених средстава. Поступајући по овом захтеву, решењем бр. 240774-8908/1 од 30.03.2016. године тужилац је туженом отказао уговор о уређивању међусобних права, обавеза и одговорности од 01.06.2015. године, с позивом на члан 178. тачка 1. Закона о раду (отказ од стране запосленог). У међувремену, током овог спора тужилац је положио испит и потом засновао радни однос код другог послодавца (Општа болница у Београду).

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је одбио тужбени захтев у целости, с позивом на Устав РС, Закон о раду, Закон о здравственој заштити и Правилник о стручном усавршавању запослених. Обавеза тужиоца као послодавца да туженом као специјализанту надокнади трошкове уже специјализације произлази из самог Закона о здравственој заштити. Специјализант је у радном односу па му за време док траје специјализација припада зарада, у специјалистички стаж му се урачунава и део временаведеног на раду у матичној установи пре одобравања специјализације, док програм специјализације обухвата и непосредно пружање здравствене заштите. У конкретном случају, из страначког исказа туженог утврђено је да је он, по завршетку уже специјализације, током које није био под надзором ментора, у договору са директором тужиоца поднео захтев за раскид уговора о раду, а да је у међувремену положио испит и засновао радни однос код другог послодавца. Код изнетог, тужилац као здравствена установа нема право на повраћај уплаћених средстава на име трошкова уже специјализације туженог, тим пре што није било потписаног уговора између странака којим би се утврдила обавеза тужиоца као послодавца и туженог као запосленог око трошкова везаних за ужу специјализацију, нити то стоји у достављеним одлукама.

Другостепени суд је, прихватајући утврђено чињенично стање пред првостепеним судом, побијаном пресудом делимично потврдио првостепену пресуду за накнаду зарада за 2015. и 2016. годину, а делимично је преиначио за остале трошкове стручног усавршавања (трошкови одвојеног живота и школарине за 2015. и 2016. годину), тако што је усвојио тужбени захтев у овом делу, с позивом, између осталог, и на Закон о облигационим односима. Према ставу другостепеног суда, у конкретном случају између странака је закључен усмени уговор о међусобним правима и обавезама у складу са начелом аутономије воље (члан 10. Закона о облигационим

односима), који су оне у целости реализовале. Тужилац је прихватио да туженом плаћа трошкове специјализације, а тужени је својеволјно прихватио да за узврат остане да ради код тужиоца у својству доктора субспецијализанта ... у двоструко дужем времену од времена трајања уже специјализације (Правилник о стручном усавршавању запослених), како би се тим радом код тужиоца остварило начело једнаке вредности узајамних давања (члан 15. Закона о облигационим односима). Како тужени наведену обавезу није испунио, већ је одмах по истеку уже специјализације поднео захтев за престанак радног односа код тужиоца и радни однос му је по том основу и престао, дужан је да тужиоцу врати исплаћена новчана средства по основу трошкова уже специјализације за 2015. и 2016. годину (за одвојени живот и школовање) који немају карактер зараде, односно накнаде зараде, већ представљају стварне трошкове које је тужилац имао поводом уже специјализације туженог, са припадајућом каматом у складу са чланом 277. Закона о облигационим односима.

По оцени Врховног суда, основани су наводи ревизије да је побијана другостепена одлука у преиначујућем делу којом је одлучено о накнади трошкова одвојеног живота током уже специјализације туженог заснована на погрешној примени материјалног права.

Чланом 60. став 1. и 4. Устава РС, зајемчено је право на рад у складу са законом и да свако има право на поштовање достојанства своје личности на раду, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни, недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад и на правну заштиту за случај престанка радног односа, те да се нико тих права не може одрећи.

Законом о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05...95/18), којим се као матичним законом уређује садржина права на рад, сагласно уставној одредби да се право на рад јемчи у складу са законом, прописано је да се права, обавезе и одговорности из радног односа, односно по основу рада, уређују овим законом и посебним законом, да се права, обавезе и одговорности из радног односа уређују колективним уговором и уговором о раду, да се одредбе овог закона примењују и на запослене у државним органима, органима територијалне аутономије и локалне самоуправе и јавним службама, ако законом није другачије одређено (члан 2. став 2). Према одредби члана 49. истог закона, послодавац је дужан да запосленом омогући образовање, стручно оспособљавање и усавршавање када то захтева потреба процеса рада и увођење новог начина и организације рада, да је запослени дужан да се у току рада образује, стручно оспособљава и усавршава за рад. Трошкови образовања, стручног оспособљавања и усавршавања обезбеђују се из средстава послодавца и других извора, у складу са законом и општим актом. У случају да запослени прекине образовање, стручно оспособљавање или усавршавање, дужан је да послодавцу накнади трошкове, осим ако је то учинио из оправданих разлога.

Законом о здравственој заштити („Службени гласник РС“, бр. 107/05...113/17) прописано је да се права, дужности и одговорности запослених у здравственој установи, односно приватној пракси остварују у складу са прописима о раду, ако овим законом није другачије одређено (члан 172.), а да се под стручним усавршавањем у смислу овог закона подразумева стицање знања и вештина здравствених радника које

обухвата специјализација и уже специјализације и да трошкове стручног усавршавања здравствених радника сноси послодавац (члан 181.). Чланом 184. овог закона, прописано је да је здравствени радник, односно здравствени сарадник дужан да закључи уговор са здравственом установом, односно приватном праксом о правима, обавезама и одговорностима за време стручног усавршавања у току специјализације, односно уже специјализације (став 9.); здравствени радник, односно здравствени сарадник дужан је да у здравственој установи из Плана мреже проведе у радном односу двоструко дужи период од периода трајања специјализације односно уже специјализације, по положеном специјалистичком испиту (став 10.). Здравствени радник, односно здравствени сарадник може да обавља здравствену заштиту из области коју специјализира само под надзором овлашћеног здравственог радника, односно здравственог сарадника – ментора (став 11.).

Чланом 154. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“. Бр. 29/78 ... “Службени гласник РС“. Бр. 18/20), прописано је да ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, осим уколико не докаже да је штета настала без његове кривице. Према члану 270. став 1. ЗОО, поверилац и дужник могу уговорити да ће дужник платити повериоцу одређене новчане износе или прибавити неку другу материјалну корист ако не испуни своју обавезу или ако задоцни са њеним испуњењем (уговорна казна).

Правилником о специјализацијама и ужим специјализацијама здравствених радника и здравствених сарадника („Службени гласник РС“, бр. 10/13...109/14), који је министар здравља донео на основу овлашћења из наведеног закона, између осталог, предвиђено је да се специјалистички стаж обавља на одговарајућем факултету, у здравственој установи и приватној пракси, односно Агенцији за лекове и медицинска средства, који испуњавају услове утврђене тим актом, а специјализант има обавезу да по предлогу ментора најмање половину специјалистичког стажа проведе на клиникама неког универзитетског центра.

Правилником о стручном усавршавању запослених од 17.09.2014. године, важећим код тужиоца у спорном периоду, прописано је да се по одобрењу специјализације и уже специјализације са запосленим закључује уговор којим се уређују међусобна права и обавезе запосленог и клиничког центра (члан 51. тачке 1. до тачке 5). По завршетку специјализације, односно уже специјализације, запослени је дужан да код тужиоца (у Клиничком центру Ниш) проведе у радном односу двоструко дужи период од периода трајања специјализације, односно уже специјализације, по положеном испиту (члан 52. став 1.); у случају да запослени напусти Клинички центар пре истека времена из става 1. наведеног члана обавезан је да врати сва новчана средства за време трајања специјализације, уже специјализације, у бруто износу са затезном каматом од дана настанка обавезе, односно накнади штету коју Клинички центар Ниш трпи због превременог прекида радног односа (члан 52. став 2.). Према члану 56. овог правилника, исти ступа на снагу даном доношења.

Имајући у виду цитиране законске одредбе, произлази да се на права, обавезе и одговорности здравствених радника и сарадника примењују општи прописи о раду, пре

свега Закон о раду, осим у погледу оних права, обавеза и одговорности које су Законом о здравственој заштити посебно уређене, када се примењују одредбе тог закона.

Специјализација, као облик стручног усавршавања уређена је Законом о здравственој заштити. Из одредби тог закона произлази да је за време специјализације запослени и даље у радном односу у здравственој установи која му је одобрила специјализацију, као и да под надзором ментора може да обавља здравствену заштиту из области коју специјализира. Следствено изложеном, за време специјализације запослени има право на зараду, будући да законом није другачије прописано, а као се специјализација обавља изван места пребивалишта (где живи породица специјализанта), уз зараду, припада му и накнада за одвојени живот. Код изнетог, како је у конкретном случају тужени био специјализант у радном односу, а програми (уже) специјализације обухватају и непосредно пружање здравствене заштите, што подразумева и рад са пацијентима на пружању здравствене заштите у складу са Законом о здравственој заштити, то му за време трајња (уже) специјализације, поред плате, припада и право на друга примања из радног односа везано за обављање послова и радних задатака на том радном месту и у том периоду. Ово стога што се ради о накнади за рад која обухвата, поред права на плату, и право на исплату других примања из радног односа (накнада за одвојени живот), као неотуђивог права запосленог које је загарантовано чланом 60. став 4. Устава РС. Следом изнетог, погрешан је закључак другостепеног суда да тужени има обавезу да тужиоцу изврши повраћај средства која су у функцији таквог рада, тј. износе исплаћене на име трошкова одвојеног живота за време уже специјализације током 2015 (636.340,55 динара) и 2016 године (120.834,73 динара) са каматом, које је провео на раду у Београду, што се у овом делу основано указује ревизијом туженог.

Међутим, неосновано се ревизијом туженог побија другостепена пресуда у преиначајућем делу којим је одлучено о обавези туженог да тужиоцу накнади трошкове школовања током његове уже специјализације 2015. године и 2016. године (износ од 250.000,00 динара са каматом) због погрешне примене материјалног права.

Трошкове специјализације запосленог сноси послодавац, а заузврат, здравствени радник је дужан да по положеном специјалистичком испиту у здравственој установи из Плана мреже проведе у радном односу двоструко дужи период од периода трајања специјализације (члан 184. став 10. Закона о здравственој заштити). Законом о здравственој заштити прописано је да се права и обавезе у току специјализације регулишу Уговором о специјализацији између здравствене установе и специјалисте. Последице повреде те обавезе прописане Законом о здравственој заштити нису посебно уређене. Законом о раду је предвиђена ситуација када запослени прекине образовање, стручно оспособљавање или усавршавање, у ком случају је дужан да послодавцу накнади трошкове, осим ако је то учинио из оправданих разлога. Како у конкретном случају, странке нису закључиле такав уговор у писменој форми, то се и по ставу Врховног суда у таквој ситуацији спорни правни однос када је реч о накнади трошкова школарине има разрешити применом општих правила уговорног права из Закона о облигационим односима (ЗОО). Тужилац је своју обавезу испунио уплативши трошкове школарине туженог (чији износ је утврђен вештачењем). Тужени није прекинуо усавршавање већ је, напротив, положио специјалистички испит али није доказао (члан 321. ЗПП) да је наставио рад у матичној

установи, односно у здравственој установи из Плана мреже двоструко дужи период од периода трајања специјализације, односно уже специјализације, по положеном специјалистичком складу са тада важећом Уредбом о Плану мреже здравствених установа („Службени гласник РС“, бр. 42/06...68/19), односно Уредбом о Плану мреже здравствених установа („Службени гласник РС“, бр. 5/20 ... 9/21), а према његовом страначком исказу након положеног стручног испита ради у Општој болници у Београду. Стога тужени има обавезу да тужиоцу врати износ од 250.000,00 динара који се односи на плаћене трошкове његове школарине (уже специјализације) за 2015. и 2016. годину, са каматом од 30.03.2016. године.

Из наведених разлога, на основу члана 416. став 1. ЗПП, одлучено је као у првом, а на основу члана 414. став 1. истог Закона као у другом ставу изреке.

Захтев туженог за накнаду трошкова ревизијског поступка је одбијен применом чланова 165. став 1. и 2, 153. и 154. ЗПП, имајући у виду његов делимичан успех у поступку по овом ванредном правном леку.

На основу изнетог применом члана 165. став 2. ЗПП Врховни суд је одлучио као у ставу трећем изреке.

**Председник већа-судија
Мирјана Андријашевић, с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић